

woord van *corporatie*, en zulk een corporatie heeft een *hoofd* in zijn bestuur, en onder dit bestuur heeft die corporatie *leden*.

Zoo nu zegt de Schrift, behoort ook bij Jezus een *lichaam*, en dat lichaam is de *gemeente*.

Inzoverre is er dus niets mystiek in. Gelijk er allerlei gemeenschap van menschen in de wereld is, en zulk een gemeenschap een *lichaam* kent, met een *hoofd* en met *leden*, zoo is het ook hier. Er is één gemeenschap van alle herboren zondaren, en ook die gemeenschap vormt één *lichaam*, en ook dat lichaam bezit een *hoofd* in Christus, en van dat lichaam zijn al de herborenen *leden*.

Neen, het mystieke van dit Lichaam schuilt hierin, dat de Schrift zegt: Christus is „het hoofd der gemeente, dewelke zijn *lichaam* is, en de vervulling desgenen, die alles in allen vervult”.

Dat „vervullen” heet in de Schrift: het *pietern*. Zoo is het pietern van de zon heel de sfeer waar haar stralen in uitschieten. Het licht is niet enkel de vlam, maar ook de gehele sfeer van glansen die de vlam om zich schept, alles wat de vlam zichtbaar maakt, de volheid van haar schijnsel.

En zoo ook is het hier. Ook Jezus is niet bepaald en beperkt tot zijn *persoon*, maar er straalt van hem uit een sfeer van liefde, licht en leven. Die uitstraling is niet enkel een schijnsel, maar een uitstraling die leven wekt, die leven doet ontluiken, die leven zich doet ontplooiën, leven met zijn bloesem en zijn vrucht. En dit uitschijnsel van Jezus, die leven wekkende, bezielende, opklarende uitstraling van Jezus in menschen, is niet los van hem, maar is hijzelf. Zoo als men dan ook kan zeggen, dat de zon in ons vertrek is, dat de zon in de bloem is, dat de zon door het sluiten van de luiken gewerd wordt, zoo ook is Jezus zelf in de gemeente, in ons hart, in onze goede werken, en bant een iegelijk Jezus uit, die voor Jezus de vensters van zijn ziel toelust.

En dat alles saam nu, waarin Jezus indringt, inschijnt en uitstraalt en koesterend werkt, dit alles saam is de sfeer die bij Jezus hoort; dit is zijn lichaam; en wie daartoe hoort, die is van Jezus, in Jezus ingelijfd, die hoort bij hem, die is zijne, die is in Jezus; en wie zoo sterft, die is in Jezus ontslapen.

Zoo springt het verschil in het oog.

In de wereld vormt zich een corporatie, een lichaam van leden, doordat ze zich bijeenvoegen, en een vereniging oprichten, en een statut maken, en een bestuur aan het hoofd stellen. Maar dit alles is hun wilslaad, het vloet niet uit hun leven voort. Ze kunnen zulk een corporatie weer ontbinden, of ophouden er lid van te zijn, omdat hierbij alle mystiek des levens ontbreekt.

Maar bij het lichaam van Jezus is dit heel anders.

In dat lichaam van Jezus komt ge niet door eigen wilslaad, niet door er u bij aan te sluiten, maar door er in geboren te worden. Ge wordt er geen lid van door toetreding, maar doordat Jezus zelf er u inlijft, en er u inlijft met uw verborgen wezen, met de kern van uw hart, met uw innerlijk zielsbespaan, door u geestelijk er in te doen wortelen.

Niet zij treedt toe, maar Jezus neemt er u in op, doordien hij toe de uitstraling van zijn leven, niet de koestering van zijn liefde, met het schijnsel van zijn licht in u dingt, zoals de zon dringt in den bodem, in de plant, in haar bloesem en vrucht.

En dit nu is daarom *mystiek*, omdat ge dit in zijn oorsprong en werking niet kunt nasporen; omdat het wel in u, maar eerst zelfs buiten u weten plaats grijpt. Zoals ge ontvangen en geboren, en zoo lid van uws vaders gezin wordt, zonder er zelf iets aan toe te doen, of er iets van te merken, zoo ook zijt ge door den heiligen Geest verwekt en geboren in dit gezin van Jezus, en dit gezin is zijn lichaam, en daar zijt ge ingelijfd en lid van, om het eerst later te merken.

Dan komt er wel later uw wilslaad bij, om te belijden, lid u te betoonen ook in de zichtbare kerk, doch dit is slechts uitvloei, en in die zichtbare kerk zijn er heel wat leden, die toch geen lid van het gezin daarboven, noch ook in het lichaam van Jezus zijn.

Dat lichaam van Jezus ligt achter, ligt onder de kerk, die ge ziet. Dat mystieke lichaam van Jezus is er de achtergrond en de ondergrond van. Maar hij als kind van God zijt er in, geestelijk, wezenlijk, met den wortel van uw aanzijn. En zoomin de zon ooit buiten haar uitstraling is, zoomin is Jezus ooit zonder dat lichaam van al de zijnen denkbaar, want dat lichaam is zijn *pietern*, d. i. de *vervulling* desgenen, die alles in allen vervult.

En daarna hangt het nu in het sterven. Hier op aarde is dat lichaam van Jezus nog door het lichaam der wereld heengeschoven. Het één is nog niet uit het andere uitgehaald en uitgetrokken.

Maar daartoe komt het nu juist in het sterven. De dood scheidt die twee. Bij het ontslapen, dan gaat al wat tot dat lichaam van Jezus behoort, zuiver en volkomen uit het lichaam deser wereld uit.

Het dan dus niet anders. Wie bij zijn ontslapen in Jezus is, die blijft bij hem eeuwiglijk. Maar ook wie, als hij ontslapen, buiten Jezus is, die kan aan hem geen deel erlangen.

De phrase, de belijdenis, het vrome woord in het sterven heeft ongetwijfeld ook betekenis, maar ge kunt er niet op aan. Het kon schijn wezen. En dan geeft het niets. Alleen het zijn in Jezus beslist.

Goede werken, almoezen, toewijdingen die achter het sterven liggen, kunnen een teken van inlijving zijn, maar ze kunnen ook *schijn* wezen. Al ware het, dat ge al uw goed aan de armen geeft, en ge hadt de liefde niet, zoo waart ge *niet*. Beteekenis heeft dus dit alles alleen zoo het middeel van *feitelijke* werk in ons hart is. Maar wat beslist, is en blijft eeniglijk het aan Jezus toebehooren, niet door berekening, maar in de realiteit zelf, en alsoo het in Jezus zijn, het inlijven in zijn geestelijk lichaam.

Dat is zoo met het kindeke, dat in de wieg wegstierf, en dat is zoo met een Methusalem die meer dan negen eeuwen voldeende.

Had ge dus ontwaard, gemerkt, dat wie ge door den dood verloort, in Jezus was, dan weet ge ook dat uw doode in Jezus ontslapen is.

En voor wat God u nog liet, en voor wat uw eigen ziel aangaat, komt het, als het sterven nadert, altoos weer op die één neder: te vlieden en te mijden al wat u de zekerheid van *in Jezus* te zijn, zou rooven, of ook maar be-nevelen. Maar dan ook omgekeerd, om elken morgen en elken avond te jagen en te grijpen naar wat dat zalig zielsbespaan, van *in Jezus* te zijn, voor u verlijpt en tegelijk verheldert, en dat te doen zoo ernstig, dat, riep de Heere u dien eigen dag op, ook uw ontslapen een dank-en en jubelend ontslapen in uw Heiland zou zijn.

Amsterdam, 14 December 1900.

Petronella-Hospitaal.

In de zitting der Tweede Kamer van 22 Nov. 1900 is over dit hospitaal door Dr. Kuyper het volgende gezegd:

In de eerste plaats heb ik den heer Minister dank te zeggen, dat gevolg is gegeven aan een wensch, door mij bij de behandeling van de vorige begroting uitgesproken, en dat nu, evenals aan het hospitaal te Modjowarno, ook aan het hospitaal te Djokja een subsidie is toegedacht. Wel staat dit laatste subsidie nog maar op de helft van wat aan het hospitaal te Modjowarno zal worden toegekend, maar de dubbele toelage aan Modjowarno wordt gemotiveerd door het feit, dat daar een tweede geneesheer is aangesteld, waaruit mijns inziens mag worden afgeleid, dat, indien ook te Djokja een tweede geneesheer komt, ook daar gelijke verhooging zal worden gegeven.

Door den Minister van Kolonien is daarop geantwoord:

Ik kom nu tot enkele vragen, mij door den geachten afgevaardigde uit Siedrecht gesteld. De eerste betreft het subsidie aan het ziekenhuis te Djokjokarta. De geachte afgevaardigde vraagt of voor het geval een tweede geneesheer aan dat ziekenhuis wordt aangesteld, het subsidie zal worden verhoogd. Deze zaak wordt in eerste instantie door de Indische regering overwogen, maar ik twijfel niet of een aanvraag zal eventueel in gunstige overweging worden genomen. Deze bepaalde belofte zal de geachte afgevaardigde van mij zeker niet verwachten.

Het sprak van zelf, dat geen *belofte* kon gegeven worden, maar de verklaring van den Minister was zoo gunstig als zielechtst zijn kon, en men zal wel doen bij latere aanvraag naar deze ministerieele verklaring te verwijzen.

Verskil van blik.

We leven vlug.

Nog eer onze reeks over het drietal doliingen van *Intellectualisme*, *Mysticisme* en *Practicisme* afleip, dook uit Smilde in take de Zending reeds een tegenschrift tegen ons op in forme van een *Open brief* aan het persoonlijk adres van onzen Hoofd-redacteur, en zulks niet in zijn kwaliteit van hoofdredacteur van de *Herant*, maar in zijn hoedanigheid van „Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam.” Zoo althans staat het op den titel.

De arme *Herant*, tegen wien het toch eigenlijk gaat, wordt op die manier ganschelijk op den titel verdonkeremaand; en daar ook ons blad voortdurend prijs stelt op invloedrijke reclame, zouden we welbeginnen willen met ten behoeve van de *Herant*, bij tweede uitgave, een verzoek om revisie van den titel bij den geachten schrijver in te dienen.

Heel de titel toch luidt aldus: *De Zendingstaak, een verzoek om enige revisie. Open brief aan Prof. Dr. A. Kuyper, Hoogleraar aan de Vrije Universiteit te Amsterdam, door H. Dijkstra, te Smilde.*

Fel tegen ons in gaat deze *Open brief* zeker niet. Wie hem kocht en opsliep uit de boze genotzucht, om eens peper naar zekere oogen te zien werpen, zal spijt van zijn geld hebben.

Eer omgekeerd is deze *Open brief* een schriftstuk van hooge waardeering, van warme sympathie, van gelukkige overeenstemming.

Ook aan den toon valt hier, voor wie op pennengif aast, niets te genieten. Die toon toch is geheel zoals het onder belijders van eenzelfde Heiland hoort. Anderen ten voorbeeld.

Het stuk strekt dan ook alleen, om tegen enkele feitelijke voorstellingen bedenkingen te opperen; vooral tegen de voorstelling, alsof de vrucht van de Zending onoverwinnelijk ware geweest aan de offers in personen en geld, die er voor gebracht zijn.

Dat de overeenstemming zoo *ter* kon gaan, was ons, waarom het verheeld?, een reden van groote blijdschap.

De *Herant* heeft het eerst gepoogd, om op de Zending de kritiek der beginselen toe te passen en op te roeien tegen den stroom, die weleer ook hier ging.

Natuurlijk heeft dat een weinig strijd gekost; niet uit ander onwil om die kritiek toe te laten; maar omdat verreweg de meesten zoo moedelijk los kunnen maken van ingeroeste voorstellingen en lang-bezonken meningen.

Toch hadden we ten deze een machtigen bondgenoot in den man, die het eerst onder de broederen van '34 hen aanzette, om de Zending *kerkelijk* te drijven. Dat was de kritiek van het *feit*, die aan onze kritiek van het *woord* voorafging. Want wel bleef die kritiek van het *feit* halverwege steken, maar ze brak den slendriaan dan toch, en zoo vonden wij een reeds ongewoelden akker.

Sinds zijn we dan ook ongetwijfeld gevorderd.

Er is keer en kentering in de denkbeelden over de Zending onder ons gekomen. We geraakten in beter spoor. Wel zijn we er nog niet. De Zending-ordening, te Groningen ingediend, is in de papiermand gegaan, zonder dat men er zelfs aandacht aan wijdde. Zoo gaat het meer. Men doet een zet vooruit, maar weigert dan ook halstarrig in den eerskonden tijd een tweede zet, een zet verder te doen. Wie wij is, die toornt daar niet tegen en toert er niet tegen op, maar wacht zijn tijd af. We zullen wel verder komen.

Maar al hokt het thans weer, verzwegen mag niet, dat Dr. Dijkstra onder de

mannen der oude garde behoort, die het nobelst hebben meegewerkt om de kerken op dit punt vooruit te brengen. Ook dit geschrift legt hiervan getuigenis af.

En werpt ge tegen, dat hij dan toch tegen de *Herant* ingaat, dan is ons antwoord: Ja, dat doet hij ook, maar in hoofdzaak alleen, doordat hij de zaak niet beziet in hetzelfde verband, waarin het door ons geplaatst werd.

Wij handelden niet van de Zending, maar van het *Practicisme*. Dus van een algemeen geestelijk verschijnsel, gelijk dit in het Zendingswesen, in het Zondagsschoolwesen en in de Ziektenverpleging uitkwam. Onze kritiek richtte zich dus ditmaal niet tegen de Zending, als zoodanig, maar alleen tegen de richting, die zich in alle „Christian works” belichaamt.

Ons kwam het er daarom op aan, om ook de Zendingactie in haar opkomen, in haar oorsprong, in haar streven, in haar aard, en in haar eigendunkelijkheid onder dat verband te tekenen, en in het minst niet, om haar historisch verloop in beeld te brengen, noch ook om de vraag te beantwoorden, of er niet ook correctien van haar dolend streven vielen waar te nemen.

De geachte briefschrijver daarentegen legt juist op dit laatste nadruk; vindt ons beeld niet ten voete uit afgewerkt; pleit correctien die onmiskenbaar zich voordeden; en zoekt de lichtzijden op, waar wij alleen de roeping hadden om juist de schaduwzijden te doen uitkomen.

Dit maakt dan ook, dat het voor ons geen zin zou hebben op de details in te gaan.

Dat er correctien kwamen, dat er lichtzijden zijn, dat er exceptien zijn te pleiten, niemand die het guller erkent dan de *Herant*.

Maar daarom mogen we ditmaal de aandacht niet laten afleiden van de *richting*, waarin deze gehele stroom zich van zijn oorsprong af bewoog. Dedden we dit, heel het doel van ons schrijven zou gemist worden. Een reeks artikelen, die bedoelde op een karaktertrek in het geestelijk leven te wijzen, zou uitloopen in een historisch onderzoek over detailpunten der Zending.

Dr. Dijkstra zal wel willen gelooven, dat de beweging van Khandar Sen ook ons niet onbekend was. Hij kan er anders het bewijs voor vinden in de *Verflauwing der Grenzen*. Maar doet dit ook maar iets af aan het feit, dat de actie der Zending opkwam onder het roepen voor „Kaffer, Moor en Indiaan,” en hierin haar verwantschap toonde met de liefde voor den „Natuur-mensch” in de Fransche Revolutie?

We bepalen ons daarom tot een enkel woord over de onevenredigheid der resultaten.

De statistiek van Voor-Indie acht Dr. Dijkstra alleinstens betrouwbaar. In 20 jaar verdubbeld der gedoopten, en alsoo in 200 jaar kerstening van heel Indie.

We helpen het hem hopen, maar op ons maken deze cijfers, o, zoo weinig indruk. Niet, alsof we al deze cijfers als gegoocheld beschouwen. Neen, die cijfers rusten op ruwe ramingen, die met de nauwkeurigheid van onze volkstellingen wel niet vergelijkbaar zijn, maar toch tot cijfers leiden, die, in het algemeen, globaal den stand van zaken weergeven.

Zoo hebben we persoonlijk dergelijke ramingen in Europa gecontroleerd, van wat de Engelsche missies onder de Roomschen in Roomsche landen als bekeerlingen opgaven. En, ja, dan waren die cijfers te verdedigen. Maar nu de realiteit! Wat zijn die bekeerlingen?

Reeds voor jaren hadden we hierover een heftigen strijd met wijlen Dr. Lion Cachet, die het maar niet zetten kon, dat we twijfel opperden.

En hoelang duurde dat?

Juist zoolang, totdat hij zelf naar Indie toog, uit eigen oogen zag, en toen terugkwam met de erkenenis: Het is nog veel erger dan gij gezegd hadt.

Wat Dr. Poppens ons over Japan schreef, hebben we indertijd meegedeeld, en zag er nog somberder uit.

Uit andere streken kregen we gelijke berichten over de Kaffers en over Madagascar.

Wat Dr. Warneck dan ook schreef, een vergelijking met de missien der Christenheid uit de eerste eeuwen gaat eenvoudig niet op.

Toen greep het Christendom het hart der volkeren aan, zette het hun nationale denk-wie en levensopvatting om, en gaf aan de historie der wereld een gansch anderen loop.

Dat niet te zien noch in te zien, is eenvoudig zich buiten de wereldhistorie plaatsen, en de wereld door een missionair-gekleurd kigkglas beschouwen.

Later doet zich allicht de gelegenheid voor, dit punt breder ter sprake te brengen.

Natuurlijk zullen we niets liever zien, dan dat de uitkomst ons beweren loochent, en Dr. Warneck en Dr. Dijkstra volkomen in het gelijk stelt.

Maar voorslands kunnen we niet anders betuigen, dan dat de gegeven becijferingen ons volkomen koud laten, en dat van een religieusen onneuker van de Heidenwereld in Azië en Afrika, door ons nog niets bespeurd wordt.

In zoover Dr. Dijkstra revisie vraagt, erkennen we alsoo gaarne, dat de actie der Zending in haar later verloop in meer dan één opzicht correctien van haar oorspronkelijke fouten heeft aangebracht, en dat in zooverre heel wat te harer gunste te zeggen valt, dat ditmaal in onze artikelen niet behoefde vermeld te worden. Maar wat de richting van deze actie, blijkens haar oorsprong en algemeen karakter, aangaat, handhaven we ons oordeel, dat ze nog steeds op zeer ernstige wijze aan de kritiek der beginselen behoefte heeft.

Schoolquaestie in Australië.

Niet van belang onthoort is het, kennis te nemen van den loop der schoolquaestie in Australië, nader in de Australische kolonie Victoria.

In April dezes jaars is daar door den Gouverneur John Madd een Staatscommissie benoemd, bestaande uit veertien leden, alle geestelijken of predikanten, om den Gouverneur te dienen van advies, hoe het godsdienstig onderwijs op de Staats-scholen zou kunnen worden ingevoerd.

De staat van zaken was namelijk deze, dat op de openbare scholen geen godsdienst-onderwijs werd gegeven, en dat men algemeen beducht werd voor de kwade gevolgen, die dat godsdienstloze onderwijs op den geest der opwasende bevolking begon uit te oefenen.

Alleen de Roomschen gaven aan hun kinderen godsdienstig onderwijs, en wel in eigen scholen, die ze geheel uit eigen beurs, zonder eenige subsidie van staatswege, bekostigen moesten; en zulks niettegenstaande ze één vierde van de bevolking der kolonie uitmaakten.

Lang had dat vraagstuk gehangen, tot de Gouverneur eindelijk besloot, deze quaestie tot oplossing te brengen.

Vandaar de benoeming van een „Staats-commissie”, die een poging moest wagen, om een zoodanigen leidraad voor het godsdienst-onderwijs op de publieke scholen te ontwerpen, dat allen daarmede vrede konden nemen.

Dat laatste was hoofdzak. Immers, zulk een regeling kon niet in werking treden, zonder door de kiezers te zijn goedgekeurd. Er moest dus zeer voorzichtig gewaakt worden, dat geen kerkelijke gevoeligheden werden opgewekt.

In ongelooft korten tijd heeft toen deze Staatscommissie zich van haar taak gekweten, want reeds op 13 September 1900, alzoo na vier en een halve maand, heeft ze haar rapport ingediend; een rapport dat niet minder dan 450 bladzijden in folio groot is.

In dit rapport nu verklaren de leden der Commissie, dat zij eerst onder eede een groot aantal personen en deskundigen over de zaak gehoord hebben, en ze deelen die verhooren dan ook in den breede mede, twee en twintig bladzijden druks in folio. En voorts leggen ze als rapport over een compleet tekstboek voor dit godsdienstig onderwijs, gelijk zij wenschen dat het achtereenvolgens in drie klassen op de lagere openbare school zal behandeld worden.

Dat tekstboek bestaat uit 3 x 180 lessen, voor elke klasse 180, voor de *Junior*, *intermediate* en *Senior*-scholieren.

Elke les bestaat uit: 1°. een tekst, om van buiten te leeren; 2°. een stuk uit de Schrift, meest van 10 à 15 verzen; en 3°. een *devotion*, meest evenzoo uit Schriftwoorden. En eindelijk vindt men aan het slot een opgave van een reeks *gebeden*, weer zoo goed als uitsluitend in Schriftwoorden, en ten finale een serie van 78 geestelijke liederen, bestemd om gezongen te worden, 48 voor de twee hoogste en 30 voor de laagste klasse.

Verder stelt de Commissie voor, dat de onderwijzer vrij zal worden gelaten, om het behandelde stuk der Schrift mondeling nader toe te lichten en toe te passen; dat Joden-kinderen alleen een stuk uit het O. Testament zullen lezen; en dat onderwijzers, die persoonlijk bezwaar tegen deze lessen hebben, evenals ouders die ze niet goedkeuren, ervan zullen worden vrijgesteld.

Door bijna alle Protestantsche kerken is dit rapport zeer gunstig ontvangen. De predikanten hebben er bijna alle over gepredikt, en de aanneming ervan aangeraden. De Kerkeraden hebben er zich voor gespannen. Het maken zelfs van bedenkingen werd, blijkens de verslagen der pers van deze predikaten, scherp afgekeurd.

Ook de Joden schijnen geen bedenking te hebben geopperd.

Alleen van Roomsche zijde kwam verzet.

De Bisschop verklaarde het tekstboek voor Roomsche kinderen ten eenemaal onbruikbaar, en de conclusie van Roomsche zijde was, dat men één van tweeën moest doen: of dit boek officieel invoeren, maar dan ook aan de Roomschen aparte scholen geven, of wel, dit tekstboekverwerpen, maar dan ook de vrije school tot regel maken. Hierover toch waren Protestanten en Roomschen het geheel met elkander eens dat een godsdienstloze school niet langer ging, wilde men de bevolking niet geheel laten verwilderen.

De stemming heeft nog niet plaats gehad; eerst later kan dus de uitslag worden gemeld.

Vraagt men nu, in wat geest dat tekstboek is opgesteld, dan zij al aanstands opgemerkt, dat de Commissie zelve verklaart, dat de stukken van het Oude Testament, met het oog op de Joden, zoo gekozen zijn, dat niets hen krenken kan en dat daarom al wat met het Nieuwe Testament in te rechtstreeksch verband stond, is weggelaten; alzoo met name de Messiaansche stukken.

In de tweede plaats verklaart de Commissie, dat alles is weggelaten, waarover tusschen Christenen verschil van opinie bestaat, wat ook maar even herinnert aan een theologisch stelsel, en aanleiding zou kunnen geven tot disputen. In niets mocht het tekstboek Confessioneel, het moest enkel Bijbelsch zijn, en uit den Bijbel alleen datgene geven, wat buiten de verschillen viel.

Toch zou men zich vergissen, zoo men waande, dat daarom het ongelooft was binnengeleid. Integendeel, de wonderen, en al wat hiernede samenhangt, werden volledig opgenomen. In dat opzicht valt niets aan te merken. Het Modernisme heeft geen den minsten invloed geëend. Heel het boek staat op het standpunt, dat de

verhalen, in de Schrift meegedeeld, waarheid bevatten.

Ook is de keuze van stof en stukken keurig, wel afgerond, met goede opschriften voorzien, en tamelijk volledig in wat de historie betreft.

Voor zoover onder de gestelde bedingen zulk een boek te loven is, aarzelen we dan ook niet, er hoogen lof aan toe te zwaaien, en het in zijn soort schoon te noemen.

Niet tegen het boek, maar tegen het *soort* ervan moet dan ook het protest uitgaan. Zoo toch bestaat heel het godsdienst-onderwijs in het vertellen van stukken der historie en in het voorleggen van zedelijke vermaningen.

Daarentegen wordt van datgene, wat de Christelijke kerk als haar *levensbeginsel*, als de haar onderscheidende levensbeschouwing, als haar weg ten hemel beschouwt, kortom van wat haar als kerk van alle andere instellingen onderscheidt, opzettelijk gezwegen. De Plymouth-brethren, die van geen kerk weten willen, en opzettelijk kerk en ambt loochenen, vinden hier *hun* stelsel, *hun* zienswijze belichaamt.

Het is, alsof er geen achttien eeuwen historie geweest zijn; alsof er over niets is nagedacht; alsof er over niets helderheid en klaarheid is opgegaan; en alsof we nog juist daar staan, waar de eerste Christenen stonden, toen het leven der kerk pas begon.

De kerk is hier weg, en de historie is hier te niet gedaan. Al de geestesarbeid moet hier opnieuw begonnen, en die wordt opgedragen aan de *onderwijzers*, die dat alles uitleggen, toelichten, en toepassen zullen.

Men weet nog niets van Gods heilige Drieëenheid, maar krijgt een hoofdstuk dat God is „licht, liefde en leven.”

Het *geloof*, waaraan voor den Christen alles hangt, wordt schier geheel teruggedrongen.

Van den Doop wordt ternaauwernood notitie genomen.

De Verzoening is bijzaak.

En dat niet, omdat deze veertien predikanten aan dit alles geen waarde hechten, maar omdat al wat tot verschil van gevoelen kon leiden, opzettelijk moest worden gemedend en weggelaten.

Doch natuurlijk, zelfs hierbij kan men niet staan blijven. Straks komt de man van de Evolutie, en dan moet de Scheping uit het tekstboek geschrapt. Een ander kan zich bij de wonderen niet nederleggen, en dan moeten al de wonderen er uit. En zoo gaat het voort en verder. Telkens als er weer over eenig punt verschil rijst, moet een stuk wegvallen, en het einde is, dat alleen de zedespreekten overblijven.

De Schrift is geen aaneenrijging van stukken, maar één organisch geheel, en het is de ongerijmdheid zelve, zich in te beelden dat ge de Schrift weergeeft, zoo ge juist al datgene weglaat wat de diepste levensquaestien raakt, en omdat het de meeste belangstelling inboezemde, tot verschillende opvattingen aanleiding gaf. Zoo wordt het een rozenbed, waar ge de rozen uit wegplokt, om alleen het bladgroen met de doornen over te houden.

Dit kweekt geen godsdienst in Christelijken zin, maar een algemeene godsdienstigheid, die buiten de diepste heilschatten van het Christelijk geloof en leven omgaat.

In Amerika heeft men dan ook al de bittere ervaring van dit valsche stelsel opgedaan. Ter wille van andersdenkenden, heeft men het godsdienstig karakter der openbare school daar steeds meer moeten inkrimpen, en is het ten slotte uitgekomen bij een zoo dor en nietszeggend overblijfsel, dat het den naam van godsdienst nauwelijks verdient.

Doch zoo is nu eenmaal de Engelsche geest, die logisch-consequent op een algemeene ontzieding van de Christelijke religie moet uitloopen, om met prijsgeving van alle diepere mystiek, in een braafheidstheorie op te gaan.

Zoo ver is men nu in Australië nog niet. Wat men daar voorslands bood, schijnt nog heel wat. Maar de uitkomst zal het leeren, dat men ook daar almer tot een inkrimping genoodzaakt wordt, die ten slotte op wegsinking uitloopt.

Practicisme.

XIII.

Ten slotte moet de *ziekenverpleging* uit het oogpunt der kerk worden bezien.

Hierbij snijden we uiteraard de niet-Christelijke ziekenverpleging geheel af, en bepalen ons uitsluitend tot die actieve ziekenverpleging die in den naam van Jezus uitgaat; die door de belijders van den Heiland wordt gedreven; en die zich voortdooft als deel uitmakende van de *Christian works*, d. i. als buitengewone openbaring van het *geloofstelsel*.

En dan sta op den voorgrond, dat we die wijze van *geloofsoopenbaring* hooger stellen, dan het alleen geven van geld aan ongelukkigen. Wie zijn geld geeft, gaat in het lijden des levens niet in. Wie zelf aan het krankbed neerzit en de kranken verpleegt, geeft meer dan zijn geld, geeft zijn tijd, zijn persoon, zijn kracht en zijn liefde.

Er ligt in dat soort offerande meer intimiteit, meer van de gemeenschap der heiligen, meer van hooge toewijding. Iets wat evenzoo geldt van wat aan de ziekenverpleging het naast komt, van de verzorging van kraamvrouwen, van zenuwlijders, van idioten, van verwaarloosden en zooveel meer.

Drie stadien zijn er in het liefdedwerk voor ongelukkigen. In het eerste stadium geeft

men alleen naait men zoekt ze pers neemt men zelf op zich.

Wie zou er niet voor Niet also dat offer van aan enkelen stellige fout, dat te beu hooger soot Dit ware Wie gero leven en te maar zondig waarloost bewijst.

Het koni Heeren, gaal op. Onze Ged allerlei bed maatschappe wie geroep met de pen warme toev die bij het l Ook de een klein deel tenden arbel dienst van Je niet de dien trouw en de deel van dien hier het ondi

De stadien ook alleen l verzorging d daarop alles kijf, dat wie lijden, dan Doch dan ring zijn, oet tuiging hierb In de pul niet een ziel lichaam, en zorging gebor er met de z kend worde.

ontwaken wo lijk, dat het z wijgt hij he doovende ge bloemen.

Op dat sta wil de zieke Integendeel, z ziel zelfs be gaan. Niet, al het lichaam Verre van di ming moet v lichaam nog i volkomener z

Maar de z de teederste z verpleging in hebben, tusse kranke ook j staan, geloof der heiligen; er het streven Dit kan ni

gen van hun lijderessen, di doof nederlij mand worden of wreedheid.

Maar is er er verademing zelfzucht van Kranken zijn om het lichaa moet de heilig

ging zich op hooger standp liger sfeer te te stemmen.

Iets dat, z vermeerderd, n die met stil be biedt veel hee kranke, die niets kan dan

Zeet zeker van de Heilig geestelijk lie, rustig gebed verre na niet van wie in J

Zelf bij het zi aangericht te l het eigen hart

Maar voors ziekenverpleg de krankheid, ge hetzij voor dit hiernaams.

Velen denke ziekbed alleen van nabij dre Elke ziekte m der brengen, ren, hem zija, als vernieuwd ziekbed doen

Toch is b einde, dat de hoogste roepin de kranke die hond wegsterv

Er is een be den dood. Met den kranke. N terlaet. Met h hij tegengaat.

De ware z met als haar hem, als we wege in de val en keert na h wereld weer terug.

Zoo moet h eigen huis, zo ging in het ho